

Špeča lepotica

Revija za obnovo gradu na Mirni

L 1/93 št. 2

Ostanki temeljev jugovzhodnega
okroglega stolpa
Foto: Ivan Komelj, 1952

Obnova jugovzhodnega
polkrožnega stolpa v letu 1992
Foto: M. Kapus

Slika na naslovni strani:

Marko Marin,
Mirna pozimi, olje, 1985

Obnova jugovzhodnega
polkrožnega stolpa v letu 1993
Foto: M. Kapus

GRAD MIRNA

Speča lepotica

DRUGA ŠTEVILKA

SO IN SO BILI GRADOVI NA SLOVENSKEM

Tanja Premk

Sledi na Mirenskem gradu

Dediščino imamo vsi, kot ima vsako drevo korenine, jih ima tudi človek. Mnogo nas je, ki se vse življenje ne zavemo svojih korenin, jih ne čutimo in ne iščemo. So obdobja v življenju človeka in celih narodov, ki hote pretrgajo verigo rodov, stik s svojo preteklostjo. Vendar ni ničesar izgubljenega. Pride čas, napoči trenutek in človek se zave svojih vezi in jih sprejme. Oživi zgodba - zgodovina in nenadoma vemo, da je bilo ves čas vse pred nami, od nekdanj se ni spremenilo nič, le mi smo sanjali.

Kot speča lepotica v gradu.

Presenetljivo je, da nekdo posveti vse svoje moči, da bi ta grad rešil pred uničenjem. Marsikaj na videz bolj kristalnega bi lahko počel. O njegovih motivih lahko le ugibamo, ker tudi zanj niso docela racionalni. Vendar so povezani z ljubeznijo in lepoto. Nobena od niju pa nima nič skupnega s koristnostjo, kot jo vidimo življenjski praktiki. Vendar mi vsi, ki dvomimo, da je mogoče živeti brez bitja za preživetje, posebej vsak preprost človek, imamo v sebi željo po lepoti. Ni povsem tako kot smo razumevali

Cankarjevega Idealista; Vsakega slovenskega človeka lahko pridobiš in prepričaš, vendar ne z govorjenjem, pač pa z vztrajnim delom. Zdaj morda še ne vemo, kaj ali kdo se bo v gradu prebudil, vendar je na Slovenskem veliko gradov in ruševin, ki bodo s svojimi zgodbami in pomenom v naši zavesti oživeli in nam odprli vrata v preteklost, ki to ni. Vrata v skriti, pozabljeni del duše, ki se bo prebudil iz spanja.

*Za bralce Speče lepote nam je
poslal gospod Janez Kolenc iz
Gotne vasi nekaj sonetov iz njegove
doslej še neobjavljene zbirke
Mirenski soneti*

Mirenski soneti

I

Na Mirni je tako, kot ni nikjer.
Tam davno sveže je, neprekopano.
Tam potok sem, ki teče v svoj izvir,
le v strugi tej uglašam se ubrano.

Na sveti Mirni nihče ne umre,
le z zemljo kakor z deko se odene
in leže le, da ko oči zapre,
spočitemu se lepše razodene.

Moj dom in kraj vasi Svetà Helena,
grobova, z bolečino eno speta,
jaz pa mladika, vanjo zasejana.

Tu so mi vse z imeni v dušo dali,
zato mladost še najde bosopeta
kot živo, kar v beton so zazidali.

II

Po vasi gor in dol blodeča senca,
kot da odpala roža sem iz venca
mrtvaškega, ki strta kraj poti,
ne da se zmeni zanjo kdo, leži.

Za temi... temi... onimi so vrati
nekoč živeli; molk zdaj kolovrati
od okna k oknu in srhljivo zre,
kaj neki čudno gleda ga onè.

Najrajši šel bi župnika povprašat,
sem živ še ali sem pokópan bil,
in zdaj, ne da bi vedel, le strašim.

Spominjam se... Še ljubim, govorim,
še peče, kot da nagec sred kopriv
prišel mladost bi svojo oponašat.

III

Sem bajalica,
nad puščo utriplje,
med mrtvo pronica,
spomine vanj siplje.

Zvonà sem utrip
in pojem Debencu,
za večnost in hip
tu roža sem v vencu.

Tu sem in me ni,
pa rad bi bil
prehod prek brvi,

ki pelje v grobove,
kjer rad bi budil
zaklete mrakove.

IZ GRAJSKE KRONIKE

DURINGO GROF MIRENSKI ✧ *Duringus de Nidegge*

Od prvič imenovanih grofov Mirenskih leta 1180 do imena *Duringo* je poteklo trideset let, ko njihovega imena v zgodovinskih listinah doslej ni bilo mogoče izslediti. Stavbna zgodovina gradu pa prav za ta čas priča o živahnih gradbenih dejavnostih na Mirenskem gradu. Ni verjeti, da bi v tem času grad ne bil v posesti Mirenskih, čeprav je zgodovina naših krajev v tem času na sploh zelo zapletena.

§ I

Knežja oblast nad našimi kraji je odvisna od bojev za kraljevo krono med kraljem Filipom iz rodu Staufov in kraljem Otonom iz rodu Welfov. Eden in drugi sta imela dovolj pristašev za svojo pravico, za nas pa je bilo važno obnašanje oglejskih patriarhov, ki so si knežjo oblast prilaščali od leta 1077, ko je kralj Henrik IV. podelil oglejski cerkvi z istrsko mejno grofijo tudi mejno grofijo Kranjsko, kamor je spadala tudi posest Višnjegorskih in njihovih ministerialov, torej tudi gradu Mirne. Leta 1093 so se edino oglejski patriarhi mogli imenovati mejni grofi Kranjske.

V času vladanja patriarha Peregrina, ki je bil zapleten v vojno s furlanskim plemstvom si je obe oblasti prisvojila dinastija Andechs - Merancev, med katerimi je bil najbolj podjeten Bertold IV., ki si je že prilaščal oba naslova in jih je za njim podedoval njegov drugi sin Henrik IV. Sum na umor kralja Filipa 21. junija 1208, je po krivem padel na dinastijo Andechs - Meranskih, tako da so se komaj rešili. Imeli so mnogo poseti tudi na Kranjskem in jo zaradi tega izgubili. Vendar jo je Henrik IV. s pomočjo Višnjegorskih kmalu pridobil nazaj. Njegova žena je bila namreč

Sofija Višnjegorska, edina hči znamenitega grofa Alberta

Višnjegorskega, ki je v zgodovini znan tudi kot pravni zastopnik cistercijanskega samostana v Stični. Zato je razumljivo, da najdemo med pričami, ki jih Henrik potrebuje pri prodaji nekega posestva Krškemu škofu v Kaindrofu pri Muri, tudi *Duringa Mirenskega višnjegorskega Ministeriala*, ker je morala tudi Henrikova žena Sofija na to pristati.

Listina je bila izdana v Slovenj Gradcu 24. avgusta 1211 in dokazuje, da je bil Mirenski grad v tem času v rokah gospodov Mirenskih in da je bila njegova politična veljava zelo močna. Nastopajo vedno kot prvi Višnjegorski, ob njih drugi Mirenski pa tudi grofi Šumberški, kar daje misliti, da sta si bili ti dve rodbini zelo blizu, na kar kažejo že prej imenovane druge zveze. Henrik IV. Andrechs - Meranski je umrl leta 1228 brez potomcev, njegova žena Sofija Višnjegorska je napravila po njegovi smrti z rodbinskim premoženjem mnogo dobrih del, med drugim je že leta 1228 ustanovila Črnomeljsko župnijo, umrla je kot redovnica v admontskem samostanu. Čež štiri leta pa zasledimo v listinah že naslednje ime grofa Mirenskega Zoppo de Nidech.

(se nadaljuje)

Gradivo:

- Fr. Kos: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku peta knjiga (1201-246), str. 95. list. 177.*
 Mi. Kos: *Gradivo za historično topografijo Slovenije, Lj. 1975, str. 369*
 J. Gruden: *Zgodovina slovenskega naroda, Celovec 1912, str. 184 in str. 190.*
 I. Stopar: *Profana Arhitektura v katalogu Romanska arhitektura na Slovenskem 14.3.-2.4.1988, str. 38.*

OBNOVITVENA DELA

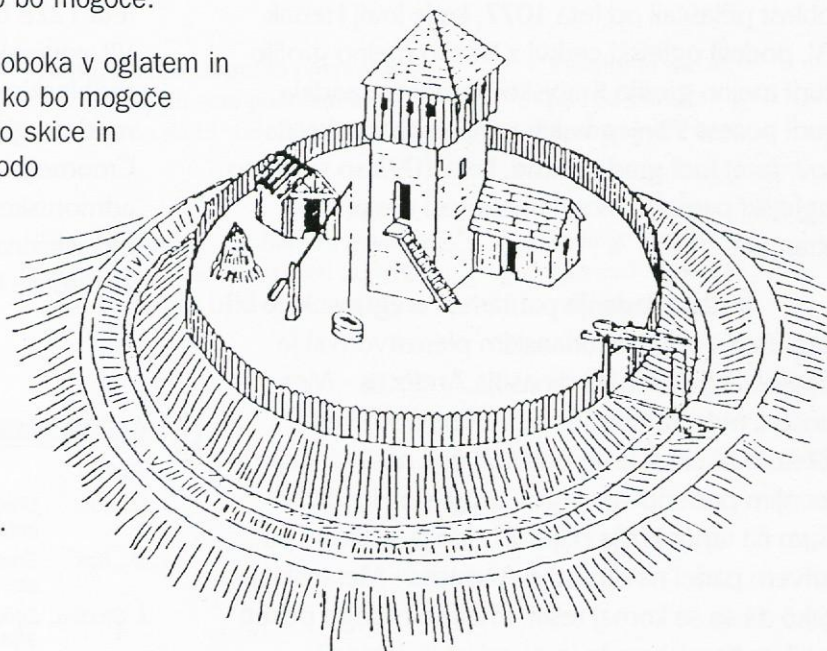
POROČILO O OPRAVLJENEM DELU NA GRADU MIRNA v letu 1993

Obnovitvena dela v letu 1993 so potekala že od začetka februarja, ko smo čistili nasutje na južni strani porušenega srednjega dela in nabirali obdelani klesanec za zidavo tretje etaže polkrožnega stolpa na jugovzhodni strani obzidja. V maju in juniju smo pripravljali drugo gradivo, predvsem staro zidno opeko in pesek, v juliju in avgustu pa smo pozidali tretjo etažo stolpa z vsemi nastavki in ojačitvami na konzolnih mestih oboka, ki ga mislimo obnoviti na začetku prihodnjega leta. Pri zidavi smo uporabili betonske odlitke okenskih okvirov in portalov za katere smo še našli v izkopaninah ustrezne ostanke, tako da smo se povsem približali nekdanjim oblikam stavbnih elementom, ki so nekoč krasili to nadstropje. Raziskave so pokazale, da je bilo arkadno hodišče naslonjeno na starejše, srednjeveško obzidje in da je stavbenik skušal povsod kjer je mogel doseči vtis reprezentančnega stopnišča, kakor ga je poznala sočasna italijanska arhitektura. Spodnji del arkad je bil zidan, gornji del pa lepотно obdelan s prvotnimi stavbnimi elementi, tako, da so povezovalni starejši objekti (oba stolpa) igrali funkcijo prehodnih soban. Tako smo se odločili, da se bomo temu estetskemu videzu čimbolj približali, zaradi demonstracije prvotnih oblik grajskih hodnikov. To je možno samo še na tem mestu, zunanost bo učinkovala fasadno kot pred rušenjem gradu in notranost dvorišča bo opasana z izredno domiselno idejo renesančne stopniščne arhitekture.

Zaradi zgodnje zime, ki nas je za en dan presenetila, nismo mogli dokončati stolpa po načrtu za leto 1993, čeprav je vse gradivo pripravljeno. Zavleklo se je v zimo zaradi čakanja na opeko, ki smo jo posebej naročili pri Emilu Hojniku v Škofji vasi pri Ljubečni, ki jo je izdelal odlično, z vsemi lastnostmi vzorca, ki smo ga tudi našli v izkopaninah. S to opeko smo zadnji dan pred sneženjem skoraj dokončali venčni zidec, strehe pa nismo mogli več postaviti, kar se bo zgodilo takoj, ko bo mogoče.

Narejeni so tudi vsi opaži za obnovo oboka v oglatem in okroglem stolpu in vskladiščeni za čas, ko bo mogoče oboke izvršiti. Trenutno pa se pripravljajo skice in tehnične risbe za oboke v arkadah, ki bodo povezovali oba stolpa. Pripravljena je tudi opeka za obok v okroglem stolpu, ostalo delo nas pa še čaka.

S tem je bil naš cilj dosežen za leto 1993. V letu 1994 pa nameravamo obnoviti vzhodni portal in zunanji zid do višine oken in vzdati okna po vzorcih, najdenih v ruševinah, do strehe. Na notranji strani pa bomo skušali obnoviti vsaj spodnji del arkad in pripraviti vse za rekonstrukcijo zgornjih, stebriščnih arkad.

V 12. stoletju je v Evropi prevladoval tip grajske utrbe v obliki trdne hiše.

Na Mirni, 30. novembra 1993

UREJANJE OKOLICE

V prvi vzorčni številki Speče lepoticice smo napovedali, da bomo v neki naslednji sleviliki razložili, zakaj smo postavili nagrobna spomenika družine Wurzbach in družine Peček na rob ploščadi Kneginje Eme na gradu Mirna. Tudi obiskovalci se za ta dva spomenika posebej zanimajo. Nekateri pa so celo ugovarjali, da za gotovo vedo "da ta dva spomenika nimata z zgodovino gradu nobene zveze."

Foto: M. Kapus

Zadeva je preprosta: oba spomenika sta še zadnji ostanek skrbne, obrtniško dodelane izdelave nagrobnikov iz mirenskega pokopališča, škoda bi bilo, da bi tudi ta dva spomenika končala v temeljih kakšnega gospodarskega poslopja.

Poleg tega je spomin na nekatere osebe, ki so na teh spomenikih napisane v dolini še vedno živ, zlasti pri starejših prebivalcih. Za Franca Wurzbacha je župnik Franc Jarc zapisal v župnijsko kroniko:

Nagrobni spomenik družine Wurzbach.

Napis: *na sredini: Bianca Maria
Wurzbach
Edle v. Tannenberg
geb. von Csanady
Guttsbesitzerin
geb. 26.1.1855, gest. 29.2.1940
Unserer lieben guten Mutter*

*leva stran: Mathilde von Rehak
geb. von Zajatsik
Mojoi's Witwe
geb. 27. 9. 1829 gest. 25. 12. 1893*

*desna stran: Clothilde von Zajatsik
geb. 24.7.1825
gest. 25.30.1919*

Nagrobni spomenik družine Peček.

Napis: *Tukaj počivajo Jakob Peček
* 21.7.1843 † 1.6.1900
Cecilija Peček
* 3.11.1849 † 31.8.1921
Franc Peček
* 18.10.1876 † 11.12.1931
Naj počivajo v miru
Nasvidenje nad zvezdami*

"28.6.- 7.1891 je bil sv. misijon na Mirni, nasprotniku misjona Francu Wurzbachu je po Te Deumu mrtvaški zvon zapel od mertvouda zadetem, kakor živel tako umerl." Temu gospodu Francu je bila žena Bianca Maria Wurzbach, rojena von Csanady, kateri je bil naš spomenik prvenstveno namenjen. Spomin na njo se je ohranil v anekdotah, ki krožijo med ljudmi in nakazujejo parodijo na njeno slabo znanje slovenščine. V spominu Kolenčevih pa je ostal Franc Peček, najemnik, grajske žage in gostilne Fužina pod gradom kot donator vsega lesa, ki je bil potreben za gradnjo nekdanjega Sokolskega doma na Mirni, danes TVD Partizan.

Oba spomenika sta darovali njihovi lastnici g. Martina Kovačič iz Mokronoga in g. Karmela Dežman iz Mirne.

NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

V objemu TEMENICE IN MIRNE

*Kdor svojo deželo ljubi in je ponosen nanjo,
bi jo vsemu svetu rad pokazal,
jo razgrnil kot pajčolan in povabil
- glejte, takšno je moje domovanje, pridite mi v goste.*

Da valvazorski duh popisovanja svojih krajev ni zamrl, so poskrbeli snovalci knjižice, poimenovane V OBJEMU TEMENICE IN MIRNE, s katero so povzdignili ponos samih deželanov teh krajev Dolenjske, kakor tudi z njenim izidom natisnili "slovenščni celi" VZOREC, kako naj se razgrne in predstavi v svetu.

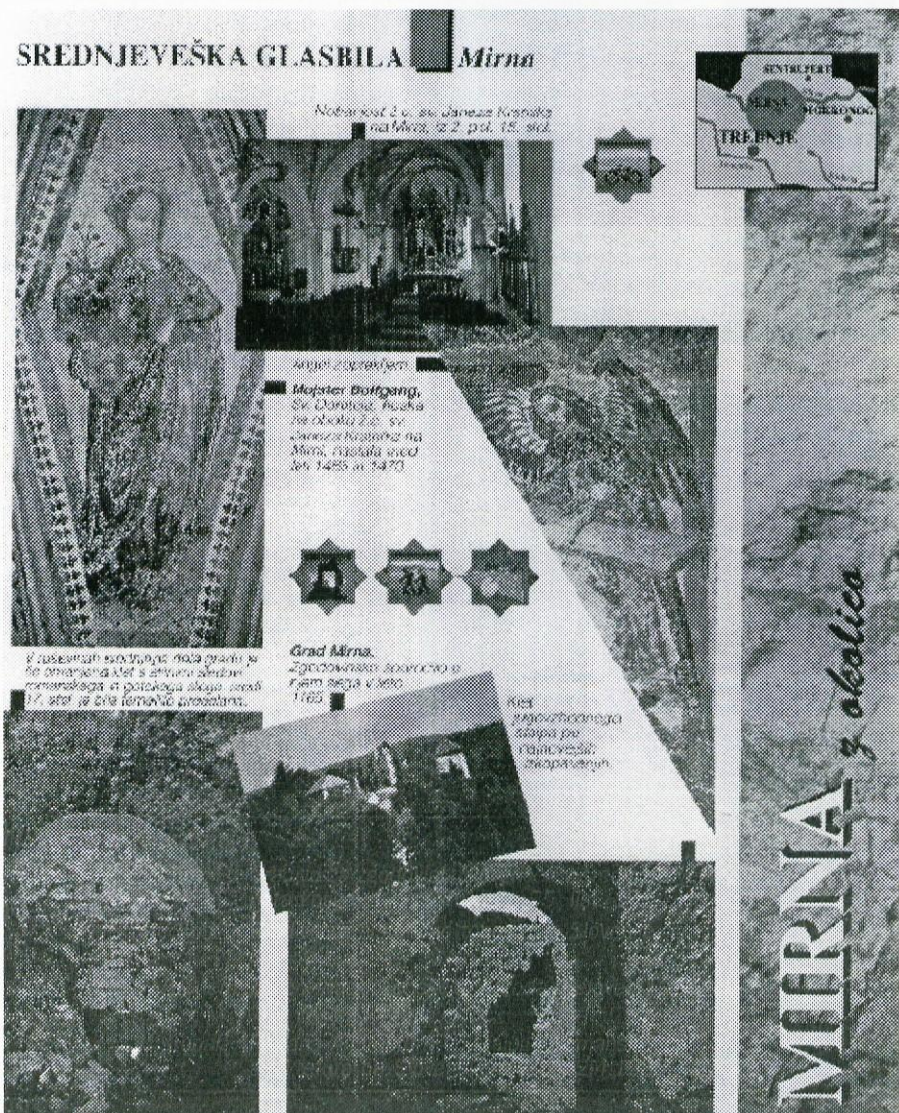
Knjižica poskrbi za vsakršne potrebe in hotenja radovednega popotnika po krajih trebanjskih in okolišu. Telesne vadbe željnim pokaže športne objekte kolesarske ceste in potohodecu poti čez starodavne mostove med topole in jagnjedi mirenske doline, tistim, ki plemenitijo s potovanji omiko svojo in duha pa širokosrčno razkaže prav vse zaklade iz zakladnice umetnostne zgodovine, od prebujajočih se grajskih lepotic do umetelnega starega posodja, fresk oltarjev crkva in drugih dragocenih dragotin.

V knjižici ni privlačna samo beseda, ampak takisto slikovna podoba, kakor bi ustvarjalci le-nje kakor

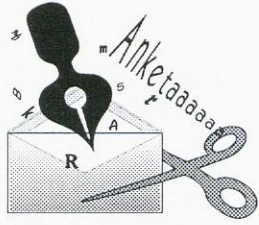
pridne čebele obletali najlepše cvetove teh krajev in namesto medu v satje knjižice vstavili mozaik najlepših barv in oblik izbranih cvetlic.

Knjižica sodi v zbirko najlepših potopisov v slikah, takisto pa sodi v vsak žep, če se na potep po teh krajih odpraviš kakor mala lična biblija v suknjah tistih, ki romajo po deželah Judeje in Egipta.

Zdravko Zupančič

ANKETNI UTRINKI

Lepo dopolnilo k pismu Janeza Kolenca, ki smo ga objavili v prejšnji številki je pismo njegovega prijatelja in družabnika iz mladih let Danijela Celarja. Mladost sta preživljala skupaj kot dva nadebudna Mirenčana in tako večkrat zašla tudi na grad, ki ga je tik pred II. vojno g. Andrej Celar, oče Danijela v celoti obnovil. Danijelov odziv je za nas še posebej spodbuden in upamo, da nam bo iz svojih spominov na grad kaj več zaupal.

Vejico rožmarina na grob gospe Marjane Kramar, velike prijateljice Speče lepote

Spoštovani g. Marko! * * * * *

Zahvaljujem se Vam za zanimivo branje o "Speči lepotic". Podatki o njeni zgodovini so mi resnično novi. Zanima me nadaljevanje, zato prilagam na račun naročnine. Z zanimanjem bom stopil tudi do gradu ob prvem obisku na Mirni. Veselilo bi me tudi srečanje z Vami in še več slišati o Vaših načrtih.

S spoštovanjem

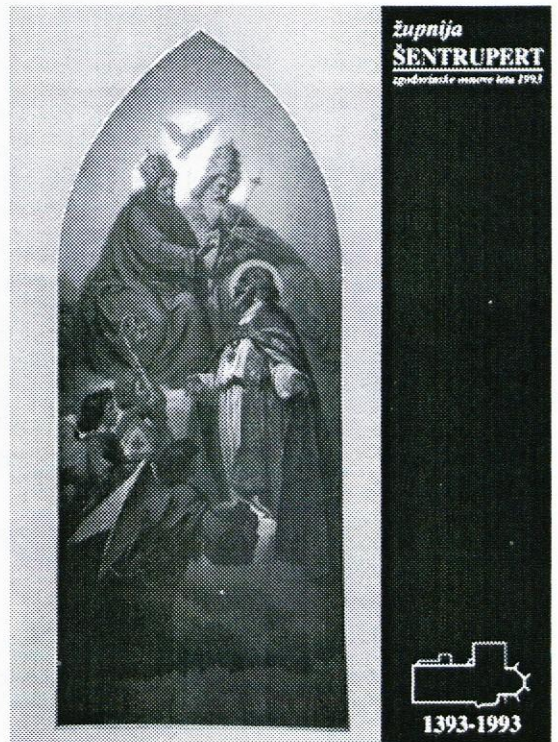
*Pozdrav in hvala lepa
Danijel Celar*

ŽUPNIJA ŠENTRUPERT /zgodovinske osnove leta 1993/ (razmišljanje ob prebiranju)

Blizu pol tisočletja je minilo, kar je papež naročil Sikstinsko kapelo poslikati in župnijski urad v Šentrupertu se iz zgodovine uči in hkrati uči zgodovino. Zbornik z jasnim naslovom Župnija Šentrupert je hkrati zgodovinska bukviča, priročnik za sladokusne zbiralce starih listin, topografski priročnik, vir dragocenih podatkov tako za zgodovinarja profesionalca kakor tistega, ki želi zavoljo splošne izobrazbe spoznati korenine svoje dežele in vseh tistih, ki jim ni vseeno, zakaj, od kod in kako so rasli spomeniki, mimo katerih se vozijo ali hodijo v svojem okolišu. France Baraga, Marinka Dražumerič, Dunja Gerič, Marko Kapus, Marko Marin, Marijan Slabe in Davorin Vuga so zapisali vsak svojo šentrupertsko zgodbo, sami izborni pripovedovalci, da si mestna srajca nevoščljivo sam v sebi prizna, da bi pravzaprav najrajši bil kar šentrupertčan, ker bi lahko toliko zanimivih reči o svojem ljubem rojstnem kraju izvedel. In ker plavuti ribica ima, peruti tičica ima - ŠENTRUPERTSKI zbornik se obda s številnimi fotografijami, risbami, zemljevidi, tlorisi in narisi, da bi bil knjigi po oblikovni podobi in avtorjem le-te - Borutu Dvorniku ter Marku Kapusu nevoščljiv vsak zgodovinski zbornik švicarskega kantona, katerega rojstvu na pot država vselej odveže mošnjo kot najrazsipnejši boter.

Zategadelj naj bo pričujoči zbornik vzpodbuda vsem nadaljnjim razpravljalcem, raziskovalcem in ljubiteljem zgodovine svojih krajev, kulturni dediščini tega kraja lepo zbirališče in svojim avtorjem ponos.

Zdravko Zupančič

POBUDE, PODLISTEK . . .

Spoštovani prijatelji Speče lepoticice

Po dveh poizkusnih številkah smo Vam ob Novem letu 1994 vendarle dostavili prvo pravo številko revije Speča lepoticica. Na praznični prilogi smo Vam tudi sporočili, kako je z njenim pravim statusom, ki ga bomo do aprilske številke gotovo uredili. Za leto 1993 pa smo Vam obljubili kmalu po Novem letu 1994 še eno številko, ki jo imate zdaj v rokah. Njen izid se je zopet bolj zavlekel kot smo pričakovali, zaradi novoletnih praznikov in nepredvidenih del na gradu Mirna. Ta prav sedaj, ko pišemo tole sporočilo, dobiva streho na jugovzhodnem polkrožnem stolpu, kateremu je tudi dokumentacija te številke prvenstveno namenjena. Tako gre v cvet prizadevanje nekaj zadnjih let, da bi Spečo lepoticico vendarle prebudili.

V tem času smo prejeli tudi številne spodbude, dobre želje in priznanja ob izidu prve številke naše revije. Zelo smo veseli, da ste prav razumeli naš namen, da bi pridobili čimveč sodelavcev za našo revijo in tudi prijateljev, ki bi nas s svojo moralno podporo spodbujali k nadaljnjemu delu in podvigom na mirenskem gradu. Nekateri pa so izhajanje revije Speča lepoticica tudi denarno podprli. Doslej, ko to pišemo, naslednji:

Danijel Celar-Ljubljana, Vida in France Cvelbar-Ljubljana, Flaišman Jelka-Grosuplje, Marjan Jenko-Ljubljana, Sergij Kerševan-Mirna, Janez Kolenc-Gotna vas pri Novem mestu, Pepca Pust-Trebnje, Mihaela Silvester-Mirna, Dubrovka Tomsič in Lojze Srebotnjak-Ljubljana, Anica Tominec-Ljubljana, Božo Tratar-Trstenik, Robi Waltl-Ljubljana.

Vaš urednik

podlistek

V prejšnji številki Speče lepoticice smo napovedali podlistek z naslovom Škandalozna madam v zelenem. Njeni škandali se očitno niso še povsem iztekli, zato bomo morali še malo počakati na njihov končni izid. Med tem časom pa smo vam pripravili prigodni zapis gospe Anice Zidar iz Mokronoga, znane pisateljice zgodb iz našega okolja, ki je pred kratkim napisala darilno zgodbo z naslovom Balada o kamnu. Z njenim rokopisom je napisana, vezana in lepo okrašena z njenimi risbami in kar je najbolj važno v celoti izdelana. Zato jo z velikim veseljem ponudimo tudi našim bralcem, saj se nanaša na odlomek iz najnovejše zgodovine naše Speče lepoticice.

Anica Zidar

Balada o kamnu

Na griču, poraslim z gozdom, je sredi jase razvalina gradu; dva stolpa sta na novo prekrita. Hosta je polna življenja: ptice pojo, veter spleta pesem,... Nekaj skrivnostnega je v tem šumenju. Med razvalinami je skrit kamen. Star, siv kamen. To ni navadni kamen. Krstni kamen je iz 15. stoletja, izklesan iz masivne skale; svoje dni je bil ponos Soteškega gradu. Pa so ukradli; kmalu po vojni so ga privlekli v Mokri laz, v to gadje gnezdo, ki bedno životari, izgubljeno, stisnjeno, pozabljeno med griči, zazrto v veličino minulega časa. Nanj naleti kmet, ves siv in postaran, z veliko košaro. Po gobe je prišel.

“Poglej ga no šmenta! Ti si tisti kamen, ki ga je pred dnevi odpeljal profesor Matko. Pameten možakar! Zakaj ne bi ohranil nekaj iz naše slovenske preteklosti. Grad obnavlja s svojim denarjem, pa ga nima na pretek. Ampak srce ima. Čisto pravo človeško srce. Vsaka sled preteklosti, vsak drobec dediščine mu pomeni zlato žilo. Prav je tako; saj je zob časa že tako preveč pokazal svojo moč.”

“Načet si, kamen, načet. Počeno telo imaš. Bog si ga vedi, morda imaš srce, dušo... V današnjih norih časih je vse mogoče... Kdo ve?”

Nenadoma pa... Glas, globok in zamolkel, kot bi prihajal iz središča zemlje. Kmet se strese, prestrašen se ozre okoli. Nikogar. Zajeclja:

“Kamen govori! Kamen govori! Govori!”

Spet globok glas, hreščec, hripav: “Govorim, govori; zdaj pripadam človeku z dušo in s srcem, profesorju Matku. Tu sem v pravem okolju, tam v Mokrem lazju pa nisem služil svojemu namenu. Zato govorim.

● se nadaljuje

Izkopani ostanki dvoriščnega dela polkrožnega stolpa • Foto: M. Kapus

Pogled na južno steno gradu, na desni ostanki temeljev obnovljenega jugovzhodnega stolpa • Foto: J. Lenassi, 1962

Revijo
Špeča lepotica

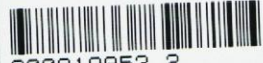
izdaja restavrator gradu dr. Marko MARIN
oblikovanje: Ada POKLAČ in Dušan WEISS

Ljubljana, februar 1994

Stolp je dograjen do višine strehe, 1993
Foto: M. Kapus

728
SPEČA 1993

KNJIŽNICA M. JARČA
Posebne zbirke

200819953, 2

COBISS c

